

Claritatea în interacțiune

1. Reciprocitate

Elevii cu autism au dificultăți cu reciprocitatea. Le este greu să “se pună în papucii celuilalt” și reacționează mereu inadecvat. Ei nu pot “citi” ce comportament se așteaptă de la ei. În plus, au dificultăți cu “citirea” expresiilor faciale, să recunoască și să exprime propriile emoții. Este astfel foarte important ca învățătorul să exprime clar ce se așteaptă de la ei. Fiți atenți ca atitudinea și comportamentul învățătorului să fie previzibile pentru elevi și ajutați-i să înțeleagă propriul comportament.

Puncte de reper:	Explicații:	OK
Să aveți o atitudine de bază pozitivă.	Încercați, cât mai mult, să recompensați comportamentul elevilor într-o manieră care este bine cunoscută de elev. Acest lucru se poate realiza printr-un compliment sau “o carte de recompensă”, de ex. cu o pictogramă în care este arătată o mână cu degetul mare în sus. Explicați-le elevilor, mai întâi ce comportamente vor fi recompensate și cum.	
Lăsați elevul să experimenteze cât mai multe succese.	Experimentele de succes acționează ca stimulente și elevul se va simți mai competent. Aceasta se poate pune în practică de ex. prin oferirea de sarcini scurte, printr-o reacție rapidă pe lucrarea făcută, prin recompense pozitive etc. Aveți grijă să arătați încredere elevului.	
Clarificați comportamentul dorit prin a stabili reguli explicite și directe (să nu lase loc altor interpretări).	Pentru elev trebuie să fie clar de ce anume trebuie să țină cont. Luați ca punct de plecare comportamentul dorit, deci “pune haina pe cuier” în loc de “nu lăsa haina pe jos”. Astfel, pentru elevi este clar imediat ceea ce li se cere.	
Așezați regulile în încăpere într-un loc bine stabilit și vizibil	Astfel elevilor li se amintește mereu de regulile importante și li se poate direcționa ușor atenția asupra lor.	
Anticipați posibilele comportamente problematice.	Fiți atenți la situațiile care pot declanșa un comportament problematic / deviant. Acest lucru este mai ușor când cunoașteți elevul mai bine. Încercați să fiți atenți la aceste comportamente, de ex. lăsați-l pe elev să facă altceva, vorbiți împreună despre o soluție posibilă, dați-i un semn ca să știe că ceva nu este în ordine etc. Prevenirea este mai bună decât vindecarea.	
Reacționați afectiv în mod neutru la un comportament negativ.	Încercați, în primul rând, să descoperiți cauza unui comportament negativ și să o rezolvați. Printr-o atitudine afectivă neutră măriți claritatea și previzibilitatea. Nu vorbiți despre propriile sentimente. Aceasta se poate	

	realiza, eventual, mai târziu într-o atmosferă mai liniștită.	
Verbalizați-vă emoțiile într-o manieră neutră.	Elevul nu trebuie să “citească ceva” cu riscul de a interpreta în mod greșit. Spuneți de ex. “sunt supărat” într-o manieră calmă și clară fără prea multe informații, nu folosiți emoții prea complicate, cum ar fi: dezamăgit, părere de rău etc. În unele cazuri pentru elevi este prea amenințător și este mai bine să spuneți propriile voastre emoții mai târziu, când s-a liniștit situația.	
Verbalizați emoțiile elevului.	Ajutați un elev prin verbalizarea emoțiilor lui, vizibile sau nu, de ex. “văd că ești supărat”.	
Eliminați expresiile negative.	Astfel discuțiile aduc o atmosferă pozitivă. Expresiile negative, ca “nu fă așa” sau “comportă-te normal”, nu dau de înțeles ceea ce li se cere.	
Generalizați cât mai puțin.	Din cauza problemelor pe care le au cu generalizarea, expresii ca “așa face tot timpul” nu își ating scopul. Mai bine vorbiți concret despre ce s-a întâmplat atunci, mai ales în situații de conflict. De ex.: “acum te așezi la masă, când te-ai liniștit încercăm din nou”.	
Nu utilizați contactul vizual pentru a clarifica un lucru.	Preveniți astfel greșelile de interpretare. Elevii pot deveni anxioși când cineva se uită atât de direct în ochii lor.	
Nu obligați pe elev să se uită în ochii dvs.	Contactul vizual este văzut în cultura noastră ca o formă de politețe. Pentru unii elevi este un stimul în plus care distrage atenția. Ca să se concentreze, de cele mai multe ori, se uită în altă parte. Lucrați pe acest contact vizual ,dar mai întâi cu momente scurte în convorbiri ușoare și cu oferirea unei mari siguranțe.	
Observați dacă elevului îi displace o abordare fizică și țineți cont de acest lucru.	Unii elevi cu autism au probleme cu contactul fizic. Uneori este interpretat total altfel un braț așezat pe umăr ca semn de mângâiere și poate avea chiar un efect contrar, mai ales când elevul este supărat. Contactul fizic poate fi trăit ca ceva amenințător. În unele cazuri nu se poate preveni, dar avertizați atunci elevul “te voi lua de mână acum...”. Nu toți elevii refuză contactul fizic. Întrebați elevul dacă dorește contact fizic, ex. “poți să-ți iau mâna?” sau “vrei să te mângâi?”.	

2. Comunicarea

În privința comunicării elevii cu autism au dificultăți în domeniul înțelegerii limbajului și comunicării verbale. Deoarece limbajul este mereu văzut ca instrument care aduce ordine în lumea noastră, se vor întâlni piedici din această cauză în mod sigur. Ei înțeleg prea puțin lucrurile care se petrec în jurul lor și nu le este clar ce se așteaptă de la ei.

În înțelegerea limbajului următoarele lucruri pot conduce la o problemă: a înțelege în mod literal limbajul și a se direcționa mai mult pe formă decât pe conținutul mesajului. La limbajul activ trebuie să ținem cont de faptul că elevul poate ține monologuri fără sfârșit, repetă vorbirea în mod exact (ecolalie) și vorbirea sună foarte monoton.

Pentru elevi cu autism problema, în general, nu este ceea ce li se spune ci tocmai ceea ce nu se spune și de aceea are importanță comunicarea. Pentru început creați multă claritate când exprimați ceea ce doriți și așteptați de la elev; faceți consecvent ceea ce i-ați spus.

Puncte de reper:	Explicații:	OK
Utilizați un limbaj clar și concret.	Spuneți exact ceea ce doriți. Trebuie să fie clar ce se așteaptă de la elev. Noțiunile vagi produc rapid confuzie. Folosiți de ex. “peste 10 minute” în loc de “imediat”.	
Vorbiți într-un ritm lent.	Astfel, elevii pot recepționa ceea ce li se spune.	
Utilizați fraze scurte cu informații ce sunt importante.	Frazele lungi, cu multe informații nu sunt înțelese. Elevii reacționează la cuvintele cheie din fraze (vezi ex. din următorul punct). Păstrați frazele scurte, cu puncte cheie. Accentuați aceste cuvinte cheie și repetați-le. Este bine ca la o sarcină să folosiți fraze scurte în mod directiv, ca “Fă”.	
Eliminați folosirea negației într-o frază.	Elevii reacționează la cuvintele cheie din frază. Negațiile nu sunt observate. Ex. fraza: “azi plouă, nu ne vom juca afară și rămânem înăuntru”, este prea lungă. Șansa este mare ca “jucăm afară” să fie luate drept cuvinte cheie și elevii să vrea afară. Negația și restul frazei nu sunt recepționate.	
Controlați regulat dacă elevul a înțeles mesajul.	Ex. prin a-l pune să repete ceea ce ați spus și să-l întrebați ce semnificație are.	
Enumerați toți pașii dintr-o activitate.	În fraza “ne vom duce afară” se comunică, de fapt, că elevii mai întâi trebuie să mănânce totul, apoi să strângă masa, să se ducă în hol ca să se îmbrace cu hainele și să se ducă afară. Aceștia sunt toți pașii mici. Enumerați-i pe toți independent unul de altul ca să preveniți confuzia. În unele cazuri este necesar să spuneți un singur pas. Când este executat un pas, se spune următorul etc.	
Repetati în mod regulat lucrurile importante.	Acest lucru produce claritate și automatism. Pot fi afirmații (ex. când se schimbă ceva în program) sau cuvinte separate care trebuie învățate. Se pot	

	repetă mereu regulile importante și la sfârșitul zilei, ele pot fi rezumate.	
Eliminați intonațiile melodiioase din mesaj.	Elevii cu autism prea puțin înțeleg intonațiile și melodiile. Se poate produce numai confuzie.	
Eliminați mesajele cu dublu înțeles, ironia, sarcasmul, fraze de politețe etc.	La astfel de forme de limbaj elevii nu sunt în stare să extragă sensul. Expresia “cred că ești foarte obosit după o muncă atât de grea...” în timp ce elevul nu prea a muncit, va fi înțeleasă în mod literal de elev. Nici expresiile de timiditate falsă nu vor fi înțelese.	
Eliminați utilizarea expresiilor plastice, proverbelor, glumelor, numelor de alint etc.	Elevii cu autism înțeleg limbajul în mod literal. Astfel, se pot produce situații foarte neclare și amenințătoare. Astfel, o expresie ca “toată clasa e pe dos” poate fi înțeleasă ca fiind foarte confuză. Pe unii elevi îi ajută când spunei că a fost o glumă. Glumele, proverbele etc. pot fi explicate și învățate pentru că se vor întâlni mereu cu ele.	
Încercați să aveți doar un subiect central în converbiri etc.	Din cauza problemelor cu prelucrarea unui număr mare de informații și schimbarea repede de la un subiect la altul, este important să fie tratat doar un subiect.	
Pregătiți elevii pentru punctele principale.	Explicând de la început ce este important, elevul poate să se concentreze mai bine pe ceea ce se spune. Explicarea cuvintelor grele înainte pregătește elevul pentru ceea ce va urma.	
Utilizați cât mai mult suport vizual.	Depinzând de nivelul elevului, acest lucru se poate realiza cu ajutorul materialelor concrete, imaginilor simple sau texte scrise. Astfel, ceea ce este spus rămâne “prezent” și elevul poate reveni asupra lor pentru a-și aminti.	
Aveți grija ca să fie variație în activitățile de limbaj.	Această variație mărește implicația elevilor. Prin momente interactive, (un elev trebuie să reacționeze la numele său) și diferite activități una după alta (întâi cântăm în cerc, ascultăm o poveste și jucăm jocul cu nume și la sfârșit ne uităm pe schema zilei) se crează variație.	
Oferiți momente de pauză pentru gândire.	Țineți cont de timpul lung necesar prelucrării informațiilor și oferiți elevului mai mult timp ca să reacționeze la o întrebare sau afirmație. Eventual, se poate oferi elevului întrebarea în scris.	
Utilizați în prima fază, numele propriu în loc de pronume.	Pronumele este flexibil, în funcție de cel care îl utilizează. Se poate confunda ușor la cine se referă o persoană. Utilizați pentru elevii care au dificultăți cu acest lucru numele proprii în loc de “el”, “eu”, “tu” etc. Dar, învățați-i și utilizarea pronumelor.	
Vorbiți direct cu elevul cât mai mult.	Deoarece afirmații care sunt valabile pentru toată grupa sau pentru o parte din ea, sunt luate mereu în mod personal, ele trebuie eliminate. Spuneți exact	

	pentru care dintre elevi este valabilă. această afirmație	
Nu formulați o sarcină sau o instrucțiune ca pe o întrebare.	Întrebarea “vrei să faci exercițiul 6” poate conduce la răspunsul “da” fără să fie urmată de punerea ei în practică. Clarificați ce se cere de la elev.	
Controlați dacă ceea ce este spus este și ceea ce se înțelege.	De regulă, este vorba de a da o semnificație proprie celor spuse, cauzând multă neclaritate. Când nu se înțelege aceeași semnificație este important să se clarifice care este cea adevărată și să fie de comun acord cu toți cei implicați.	
Puneți cât mai multe întrebări închise.	Puneți, în prima fază, întrebări scurte și închise. Mai târziu se poate extinde pas cu pas, în funcție de nivelul elevului. O formă de întrebare închisă este cu posibilitatea de alegere a răspunsurilor (răspunsuri deja oferite). Începeți cu două posibilități de alegere și extindeți pas cu pas.	

3. Stilul cognitiv

Stilul cognitiv al elevilor cu autism este rigid. Ei gândesc mereu pe o singură linie: dacă au învățat ceva sau când au ceva în minte, utilizează acest lucru într-o manieră absolută, rigidă. Acest lucru este foarte greu să fie schimbat. În situații de excepție, când se schimbă ceva, dar și la învățarea altor stragedii această rigiditate poate declanșa multă respingere. Ordinea și regularitatea sunt foarte importante însă elevii trebuie obișnuiți, pas cu pas cu excepțiile.

Puncte de reper:	Explicații:	OK
Păstrați ordinea și regularitatea.	Faceți astfel totul previzibil.	
Impuneți clar proprii limite și fiți consecvenți în urmărirea lor. Țineți controlul în propriile mâini.	Este foarte important ca elevii să știe ce se așteaptă de la ei. Regulile și limitele oferă claritate în legătură cu ceea ce este și ce nu este permis să facă. Se previne astfel ca elevii să caute această claritate jucându-se cu limitele. Practicând consecvent regulile, devine clar că aceste reguli sunt valabile.	
Faceți dinainte înțelegeri clare cu elevii.	Acest punct este urmarea impunerii limitelor clare. Clarificați și explicați aceste limite. Explicați și care este consecința nerespectării regulilor / înțelegerii.	
Direcționați spre regulile generale și clare.	Elevii sunt foarte sensibili la regulile și legile generale. Este bine ca să-i atenționați la respectarea regulilor, ex. “nu este politicos să...” și “regula în școala noastră este...”.	
Explicați eleviilor de ce trebuie să facă un	Când elevul înțelege de ce trebuie să facă ceva, rezistența lui va fi mai mică	

anumit lucru.	în fața sarcinilor, chiar și în cazul excepțiilor. Ex. a face curată la masa ta după ce ai mâncat altfel lucrurile tale vor fi murdare și pline cu grasime. O regulă învățată este aplicată mereu într-o manieră absolută și rigidă (ex. a se opri la trecerea de pietoni deoarece este roșu) și atunci trebuie învățate și excepțiile.	
Învățați elevii “să umple” situațiile tensionate și nesigure.	Ex. cu ajutorul unui plan cu pași mici. Astfel, se poate preveni comportamentul problematic. Cu ajutorul unui plan de lucru concret poate fi transformat comportamentul negativ. Într-un astfel de plan este scris de ex.: să numere până la 20, să meargă la masa de odihnă, să ia o fișă de lucru și să înceapă să lucreze liniștit. Acest plan poate fi scris pe un caiet care să fie tot timpul la elev.	
Nu interziceți trăirile și motivațiile, dar încercați să le canalizați.	Unii elevi pot fi captați complet de un anumit subiect sau o mișcare. Astfel, ei dobândesc înțelegere asupra lumii lor înconjurătoare. Încercați, mai întâi, să aflați cauza și să o rezolvați. A interzice comportamentul nu rezolvă cauza. Uneori este necesar să o canalizați. Ex. prin explicarea și înțelegerea că un anumit comportament este permis într-un anumit loc sau de trei ori pe zi. Cel din urma lucru se poate realiza prin caiete cu indicații.	
Conținutul educației trebuie să fie mai mult directiv decât prin “auto-descoperire”.	Elevii cu autism se dezvoltă prea puțin de la sine. Ei stagnează în scheme, tipare (re)cunoscute. De aceea este important ca să-i “tragi mai departe”.	
Atrageți atenția elevului cu un semnal stabilit, când este distras în timpul lecției.	Depinde de elev ce semnal se folosește. În cele mai multe cazuri cel mai bun este un semnal non-verbal, ca atingerea pe umeri sau a bate în masă, dar uneori este folosit și un cuvânt-cod (elevul îl alege) sau a-i striga numele.	
Când criticați, clarificați ce a făcut elevul, ce a greșit și cum poate face bine data viitoare.	Această relație “greșit-corect” nu apare în mod automat la elevii cu sindrom autist (necesită explicații). Acest lucru este important și trebuie explicat concret.	